

Старший науковий співробітник наукової лабораторії з проблем психологічного забезпечення ННІЗДН Національної академії внутрішніх справ, кандидат психологічних наук

Захаренко Людмила Миколаївна

ЗАОХОЧЕННЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ МОТИВАЦІЇ КУРСАНТІВ ДО НАВЧАННЯ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Загальновідомо, що заохочення є засобом педагогічного впливу на особистість, вираженим у позитивній оцінці її поведінки. У навчальній діяльності заохочення, на відміну від покарання, виконує роль позитивного пробуджуючого фактора. Згідно з положеннями мотиваційної теорії підкріплення Б. Скіннера, позитивне підкріплення ініціює, підсилює, закріплює бажану поведінку та гальмує небажану [8].

Навчально-службова діяльність курсантів вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання відрізняється від навчальної діяльності студентів цивільних вищих навчальних закладів. У ряді нормативно-правових актів закріплено правову основу застосування заохочення щодо курсантів як засобу розвитку мотивації до навчання. Відповідно до ст. 24 Конституції України громадяни мають рівні конституційні права і свободи, а рівність прав жінки і чоловіка забезпечується у здобутті освіти і професійній підготовці, у праці та винагороді за неї [1].

У п. 2. ст. 61 Закону України «Про вищу освіту» зазначено, що курсанти є здобувачами вищої освіти за певним ступенем, які зараховані на навчання у вищий навчальний заклад із специфічними умовами навчання з присвоєнням спеціального звання рядового, молодшого начальницького складу (або таке звання було на момент вступу на навчання) [2]. У положеннях ст. 62, 63 цього ж Закону вказано, що здобувачі вищої освіти *мають право* на моральне та/або матеріальне заохочення за успіхи у навчанні, науково-дослідній, громадській роботі, мистецькі та спортивні досягнення; отримання стипендій, а за значні успіхи у навчанні та/або науковій діяльності – отримання персональних стипендій тощо. При цьому вони *зобов'язані* виконувати вимоги освітньої (наукової) програми та досягати результатів навчання, які визначені для відповідного ступеня вищої освіти [2].

Підготовка поліцейських у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання віднесена до професійного навчання, що прописано у положенні п. 1 ст. 72 Закону України «Про Національну поліцію» [4]. У даному Законі конкретизовано, що ректори призначають на посаду курсантів (п. 3 ст. 47) та присвоюють первинні спеціальні звання рядового поліції (за відсутності підстав для присвоєння іншого спеціального звання) особам, які прийняті на службу у поліцію (ст. 81).

Значну роль у мотивації курсантів до навчання відіграє такий вид заохочення як присвоєння чергових спеціальних звань поліції. Види спеціальних звань поліції, строки вислуги у спеціальних званнях, повноваження щодо їх присвоєння прописані у Законі України «Про Національну поліцію», Законі України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України».

Курсантам-випускникам вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, які закінчили навчання та набули кваліфікацію бакалавра чи вище, присвоюється чергове спеціальне звання лейтенанта поліції, – зазначено у підпункті 3 п.3 ст. 82 Закону України «Про Національну поліцію». Керівник поліції може присвоїти чергове спеціальне звання старшого лейтенанта поліції тим курсантам-випускникам, які отримали диплом з відзнакою, чітко прописано у п. 4 ст. 82 даного Закону [4].

Службова дисципліна забезпечується «шляхом зваженого застосування методів переконання, заохочення та примусу» та для «виховання сумлінного ставлення до виконання обов'язків поліцейського» [3], зазначено у пп. 1, 2 ст.1 Закону України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України». У розділі 2 Дисциплінарного статуту Національної поліції України наголошено, що заохочення є «засобом підтримання службової дисципліни, що полягає у відзначенні поліцейського за успішне виконання ним обов'язків, а також за інші заслуги перед державою та суспільством» [3] (ст. 1). У цьому розділі конкретизовано, які види заохочень можуть застосовуватись до поліцейських, права керівників щодо застосування заохочень, особливості застосування деяких видів заохочень тощо. Проведений аналіз змісту даного розділу дозволив визначити, що за успішне виконання курсантами обов'язків до них можуть використовуватись такі *види заохочень*: дострокове зняття дисциплінарного стягнення; занесення на Дошку пошани; нагородження цінним подарунком (грошовою винагородою, відомчими заохочувальними відзнаками Національної поліції України, Міністерства внутрішніх справ України); дострокове присвоєння чергового спеціального звання (обов'язкова умова – наявність стажу служби в поліції не менше п'яти років); присвоєння спеціального звання, вищого на один ступінь від звання, передбаченого займаною штатною посадою. Заохочення до курсантів застосовують ректори, які діють в межах наданих їм Міністром внутрішніх справ України повноважень, та мають право внести подання або порушити клопотання про їх заохочення перед уповноваженим керівником (ст. 6, 8).

Однією з форм позитивного підкріплення є грошове винагородження діяльності. Так, за відмінне навчання або отримання відповідної кількості балів за шкалою ECTS за результатами екзаменаційної сесії курсантам передбачено підвищення на 25% посадових окладів [6; 7]. Згідно з підпунктом 1 п. 4 Положення про призначення і виплати стипендій [5] курсантам за результатами навчання можуть призначатися академічні стипендії, засновані Президентом України, Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України (у тому числі – іменні). Відомими з них є стипендії Президента України переможці Міжнародного конкурсу з української мови імені Петра Яцика та Міжнародного мовно-літературного конкурсу учнівської та студентської молоді імені Тараса

Шевченка. Також за значні успіхи в навчанні та науковій роботі згідно з розпорядженнями Київського міського голови щороку присуджуються стипендії та премії студентам міста (серед числа стипендіатів – курсанти).

Таким чином, у нормативно-правових актах зафіксовані види заохочень, які уповноважені застосовувати щодо курсантів керівники.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України: станом на 05 квіт. 2018 р.: відповідає офіц. тексту. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 №1556-VII (із змінами і доповненнями). Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
3. Про Дисциплінарний статут Національної поліції України : Закон України від 19.05.2018 №4670. – Електронний ресурс. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JH3LQ00V.html
4. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 №580-VIII (із змінами і доповненнями). – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580-19>
5. Про грошове забезпечення поліцейських Національної поліції: постанова Кабінету Міністрів України від 11.11.2015 №988. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npras/248668490>
6. Про затвердження Порядку та умов виплати грошового забезпечення поліцейським Національної поліції та курсантам вищих навчальних закладів МВС із специфічними умовами навчання : наказ МВС України від 06.04.2017 №260. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0669-16>
7. Деякі питання стипендіального забезпечення : Постанова Кабінету Міністрів України від 26.12.2016 № 1050 (із змінами і доповненнями). – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1050-2016-%D0%BF>
8. Москаленко В.В. *Соціальна психологія: підручник*. Вид. 2-ге, виправлене та доповнене. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 688 с.